

Arcadi Volodos

Meester van de verfijning speelt Chopin

Programma

Franz Peter Schubert (1797-1828)

Sonate nr. 18 in G, D894 (op. 78; 1826)

Molto moderato e cantabile

Andante

Menuetto: Allegro moderato – Trio

Allegretto

PAUZE

Frédéric Chopin (1810-1849)

Mazurka in b opus 33 nr. 4 (1838)

Mazurka in e opus 41 nr. 2 (1838/39)

Mazurka in f opus 63 nr. 2 (1846)

Prelude in cis opus 45 (1841)

Sonate nr. 2 in bes, op. 35 (1837/39)

Grave - Doppio movimento

Scherzo

Marche funèbre

Finale: Presto

Programmatoelichting

Het was oktober 1826 toen Franz **Schubert** zijn *Sonate in G* schreef. In Wenen; hij was op dat moment 29. Het is de laatste van de slechts drie pianosonates die tijdens zijn leven een uitgever vonden (in totaal schreef Schubert er 21). En dan werd hij ook nog gepubliceerd onder een rare titel: 'Fantasie, Andante, Menuetto und Allegretto'. Een onmogelijk idee van uitgever Haslinger, want stimuleert zo'n onhandelbare woordenbrij nou de verkoop? En klopte de titel überhaupt? Het eerste deel is netjes in sonatevorm en volstrekt geen vrije fantasie.

Kalm is het woord om de sonate mee te omschrijven. De Engelse Schubert-specialiste Imogen Cooper noemde D894 'één van de weinige volstrekt serene sonates die Schubert schreef. Natuurlijk zijn er, zoals bij hem altijd, ook contrasterende passages die stormachtig en een beetje duister worden maar de algehele stemming is er een van rust en verlichting.' Dat is des te opvallender, omdat Schubert enkele maanden eerder de toonsoort G voor een heel ander werk had gebruikt: het geconcentreerde, rigoureuze en geladen *Strijkkwartet D887*. Het manuscript van de sonate oogt kalm en rustig, met amper correcties. Het gedragen werk verlokt ook tot zéér kalme interpretaties. De legendarische Svyatoslav Richter, wiens favoriete Schubert-sonate het was, deed er drie kwartier over met alleen al voor het eerste deel 25 minuten.

Zijn **Chopins** mazurka's folklore? Volksmuziek? Het is sterk, sterk de vraag. Franz Liszt vertelde ooit: 'Chopin hoorde graag dat wij ze atelierstukken noemden.' Ofwel, deze mazurka's zijn Kunst. Chopin zag liever niet over het hoofd dat hij er nog heel wat werk aan had. Maar de bron was toch heus de volksmuziek. De mazurka, ontstaan in de vlakten van Masovië in Oost-Polen, is een volksdans. Drie tellen in de maat, het accent op de tweede tel, een grillig ritme en het tempo redelijk hoog. Chopin houdt zich daaraan. Of zet de karakteristieken extra aan; als hij er zelf eens eentje speelde legde hij zo zwaar de nadruk op die tweede tel, dat deze de driekwartsmaat haast oprekte tot een vierkwarts. Chopin kende de mazurka, dit 'lied van de vaderlandse aarde', goed. In brieven uit zijn jeugd schreef hij gedetailleerd over volksdansen en oogstfeesten aan de oevers van de Wiswa waar men de mazurka zong, speelde en danste.

Hij componeerde er zo'n vijftig. Kleine, intieme stukken, spontaan van karakter. Dagboekbladen, zeggen sommigen. Omdat ze ruwer en minder gepolijst lijken dan Chopins andere werken en hij ze liever en zorgelozer schreef dan wat ook. Hun taal is opmerkelijk. De thema's kennen nauwelijks onderscheid tussen mineur en majeur en hebben geen functionele harmoniek. Daarmee komen ze in het domein van de zwevende tonaliteit en lijken soms terug te grijpen op antieke of oriëntaalse toonaarden. Wat de mazurka's tot het modernste maken wat Chopin schreef.

Programmatoelichting

Opus 33 nr. 4 is met z'n vijf minuten een van de langste. De vorm is vrij uitgebreid: ABABCA, een rondo. Maar liefst acht keer komt het eerste thema terug. De mazurka's opus 43 droeg Chopin op aan zijn vriend Stefan Witwicki; Chopin schreef tien liederen op teksten van deze dichter. Opus 63 betekende de laatste set mazurka's die nog tijdens Chopins leven verschenen en zijn karakteristiek voor zijn late, sobere stijl. Het middendeel van de zeer korte tweede eruit, biedt even verlossing van de verder plechtige stemming. – Een indrukwekkende reeks van 24 preludes schreef Chopin met zijn opus 28. Maar daarna was hij nog niet op de vorm uitgekeken: in 1841 verscheen, op z'n dooie eentje dit keer, nog één prelude. Opus 45. Hij droeg het sterk modulerende stuk op aan prinses Elizaveta Tsjernysjeva.

Chopin: sonates?! Ze zijn duidelijk grilliger dan de strenge sonatevorm gewoonlijk vereist. Vooral de *Tweede pianosonate*: 'Het idee om dit werk een sonate te noemen, is een gril want Chopin heeft hier gewoon vier van zijn meest roekeloze kinderen bij elkaar gebracht,' zei Schumann, zelf trouwens ook niet de meest vormvaste. 'De glimlach van een sfinx', was waaraan het bizarre stuk hem deed denken.

Een soort antisonate. Bizar met name de laatste twee delen. De Marche funèbre – beroemd, uitentreuren hergebruikt, geciteerd, becommentarieerd, en in een versie voor orkest gespeeld bij Chopins eigen begrafenis op 30 oktober 1849 op Père Lachaise in Parijs – ontstond eerder dan de andere delen, in 1837 al of eerder; er wordt wel gezegd dat je hem beter los kunt spelen. Onlangs is geopperd dat Chopin hem eerst wilde gebruiken voor een sonate voor piano 4-handig, die verder niet van de grond kwam.

Muzikale waanzin – geniale muzikale waanzin natuurlijk – is de ultrakorte finale. Een perpetuum mobile. Fluisterzacht pianissimo, razendsnel, 'als een harde noordenwind die bij nacht de laatste herfstblaadjes over het kerkhof blaast,' in de woorden van pianist Anton Rubinstein. Chopin: 'unisono roddel.' Deze rare muziek zoekt en doolt en vindt niet. Ja, een keiharde knal aan het eind. Maar terwijl zo'n soort akkoord bij de meeste sonates de normale gang van zaken is, is hij hier absurd: omdat Chopin niets doet om je erop voor te bereiden. Wat hij zelf van deze 'sfinx-sonate' vond? Vraagteken. Feit is, dat een tijdgenoot opmerkte: 'Nooit weigerde Chopin dit werk te spelen maar nauwelijks was het laatste akkoord verklonken of hij greep zijn hoed en vertrok.' (door *Stephen Westra*)

'Gekmakend goed.' NRC Handelsblad kon zijn enthousiasme niet anders uitdrukken dan zó. En Trouw schreef: '[Zijn] spel is op alle punten superieur.' Dit slaat op **Arcadi Volodos** (St. Petersburg, 1972). Een fenomeen. Sinds zijn debuut in 1996 in New York, trad hij op met 's werelds meest vooraanstaande orkesten en dirigenten. Daarnaast is hij een meester van het solorecital. Hij maakte een trits cd's, waarvan de laatste Volodos plays Schubert een Edison Classical Award, categorie Solo instrumental, in de wacht sleepte.

Binnenkort in Muziekgebouw Eindhoven

Do 19 mrt '26	Orchestra Filarmonica della Scala & Riccardo Chailly Tsjajkovski's Vierde Symfonie
Zo 29 mrt '26	Thomas Beijer Satie's satirisch universum
Vr 5 jun '26	Grigori Sokolov Piano pur sang

Zullen we Vrienden worden?

M-Friends draagt bij aan het voortbestaan van onze mooie concertzaal en ondersteunt de realisatie van bijzondere projecten. Voor een paar tientjes per jaar ben je al Vriend en natuurlijk krijg je daar ook iets voor terug! Scan de QR-code, lees meer over de voordelen en meld je aan.

